PLAN

Plan för service på landsbygden

Luleå kommun
2026-2035

LULEÅ KOMMUN

Innehållsförteckning

Levande och livskraftiga landsbygder i Luleå kommun	6
Vår strategi	7
Varför levande och livskraftiga	8
landsbygder i Luleå kommun?	8
Luleås landsbygder	9
Strategiska målområden	10
Attraktiva boenden och livsmiljöer	11
Stärkt infrastruktur och hållbar mobilitet	12
Lokalt engagemang, delaktighet och kultur	14
Varierat näringsliv och hållbar markanvändning	16
Genomförande	18

Dokumentnamn	**Dokumenttyp**	**Fastställd**	**Giltighetstid**
Plan för service på landsbygden	Plan	2026-05-18 §79	Tillsvidare
Dokumentansvarig	**Ärendenummer**	**Beslutsinstans**	**Dokument gäller för**
Samhällsomställningschef	KLF 2026/490	Kommunfullmäktige	Alla nämnder och bolag
Syfte Plan som beskriver kommunens strategi och strategiska målområden för Luleås landsbygder			

Begrepp i planen

Basservice - Det finns ingen enhetlig, lagstadgad definition av ”basservice” men i detta dokument syftar begreppet till en grundläggande offentlig och privat service som många efterfrågar.

- Vård och omsorg
- Skola och barnomsorg
- Trygghetstjänster (bla. räddningstjänst)
- Infrastruktur och kommunikationer
- Livsmedelsbutik och viss handel
- Digital och fysisk tillgång till samhällsfunktioner

Kommunkoncern - Begrepp för kommunens nämnder, förvaltningar, styrelser och kommunala bolag.

Landsbygder - Det råder en stor variation mellan orter i funktion, placering, historia och storlek därför är det relevant att prata om landsbygder i plural.

Byautvecklingsplaner - Lokala utvecklingsplaner som vanligen tas fram av boende och föreningar i en by eller bygd för att driva den lokala utvecklingen framåt.

Avgränsning och omfattning

Plan för service på landsbygden avser de delar av kommunen, förutom skärgården, som benämns som landsbygd i översiktsplanen. Särskilda förutsättningar råder i skärgården på grund av avsaknad av fastlandsförbindelse och regelbunden turbåtstrafik året runt. Skärgårdsutveckling hanteras därför i *Plan för Luleå skärgård 2035* (Kommunfullmäktige, 2025).

Levande och livskraftiga landsbygder i Luleå kommun

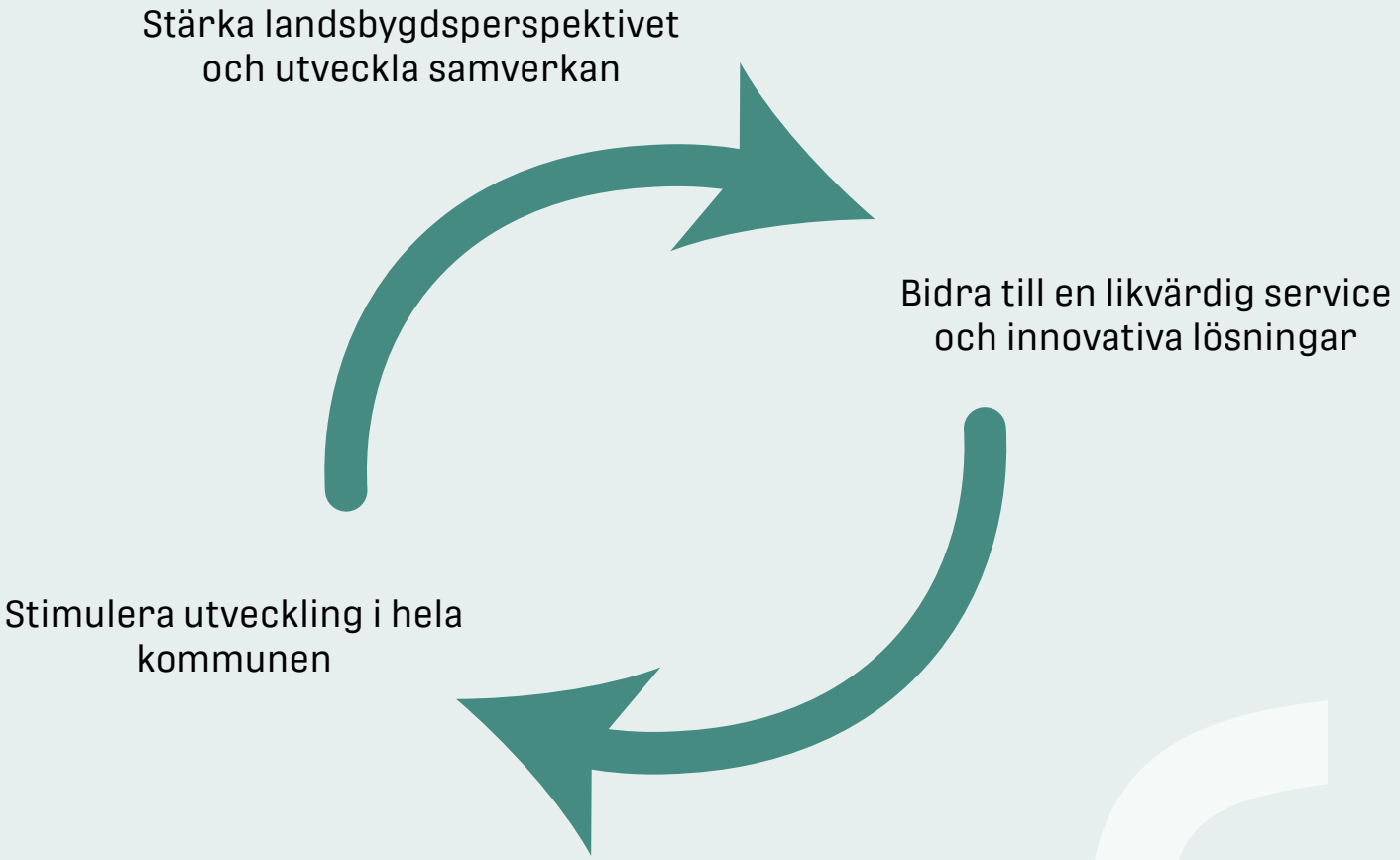
Vi ser landsbygder som sjuder av liv, där människor trivs, företag växer och naturen värnas. Här förenas tradition och innovation i hållbara byar och samhällen som bygger på gemenskap, delaktighet och framtidstro.

Det är möjligt att leva ett gott liv i livets olika faser – tillgång till service, mötesplatser, variation av bostäder och digital infrastruktur ger förutsättningar för en fungerande vardag.

Luleås landsbygder har en viktig del i omställningen mot ett mer hållbart samhälle. Här finns utrymme för kreativitet, livskvalitet och entreprenörskap.

Genom samverkan och med öppenhet för nya lösningar skapar vi inkluderande och robusta landsbygder – platser där både människor, djur och miljö kan blomstra.

Vår strategi

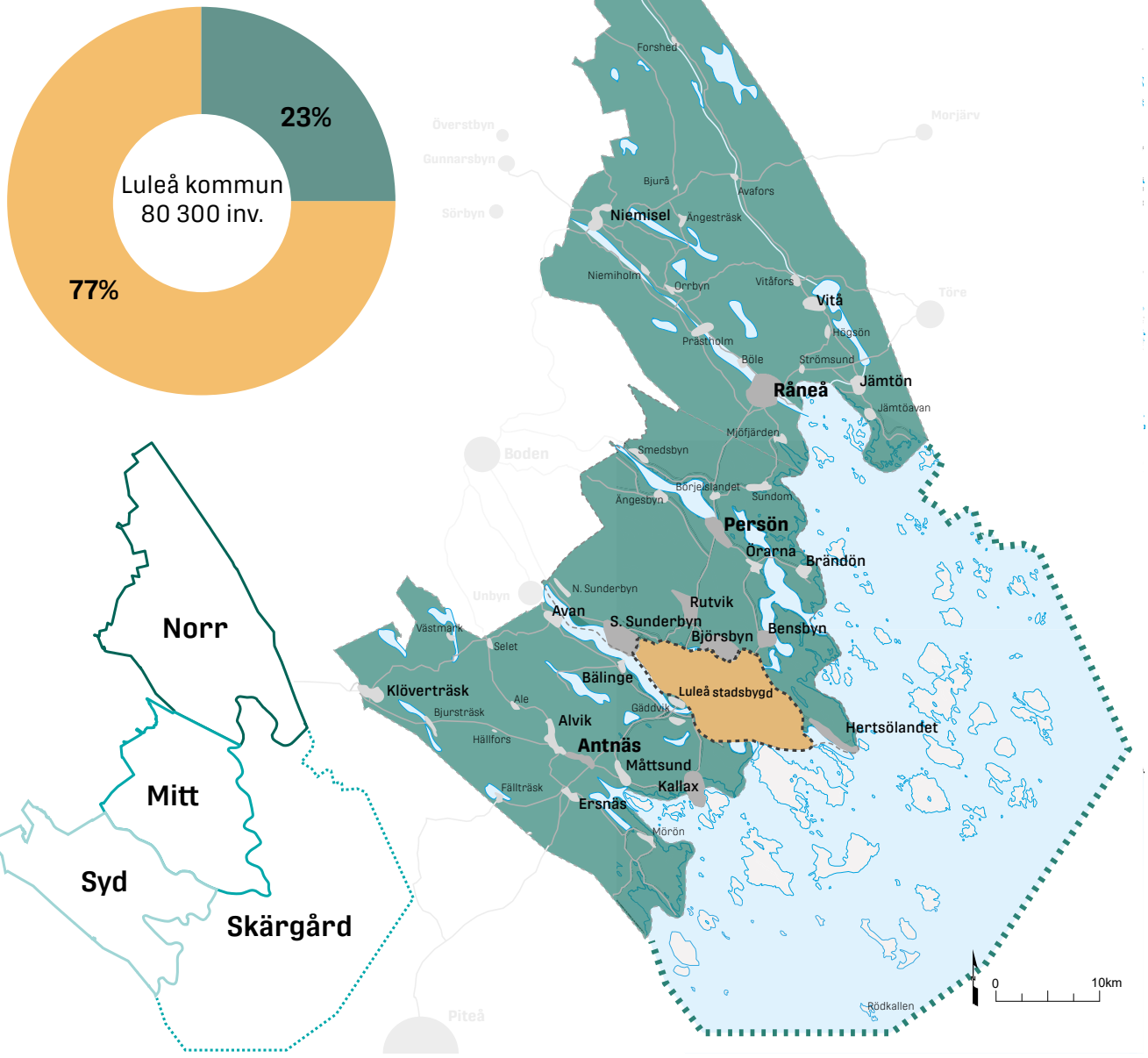
Genomförandet ska genomsyras av hållbarhet, långsiktighet och delaktighet

Varför levande och livskraftiga landsbygder i Luleå kommun?

Levande småorter och byar bidrar till en mångfald av platser och erbjuder alternativa livsmiljöer till stadens mer tätbebyggda områden. Landsbygderna bär på traditioner och ett rikt kulturarv som stärker den lokala identiteten. Det starka engagemanget för lokal utveckling skapar tillit, gemenskap och framtidstro vilket är viktiga delar i ett demokratiskt och inkluderande samhälle. Majoriteten av våra värdefulla naturmiljöer och ekosystem finns i våra landsbygdsområden. Ett medvetet jord- och skogsbruk säkerställer en hög självförsörjningsgrad för livsmedel och skogsbaserade produkter samtidigt som det bidrar till bevarandet av biologisk mångfald.. Det i sin tur utgör en motståndskraft vid ekonomiska svängningar, klimatförändringar och andra kriser. Utöver de areella näringarna finns småföretag inom bland annat besöksnäring, energiutvinning, bygg och anläggning och kultur. Livskraftiga landsbygder bidrar till livskvalitet, arbetstillfällen och nya möjligheter för hela Luleå kommun!

Luleås landsbygder

Luleå kommun definierar landsbygd som hela kommunen förutom det område som definieras som stadsbygd i översiktsplanen. Detta innebär cirka 23 procent av kommunens invånare bor på landsbygderna. Det motsvarar cirka 18 700 landsbygdsbor.

Landsbygd

Stadsbygd

Det förekommer att landsbygderna delas in i områden: Norr, Mitt, Syd och Skärdgård, exempelvis vid dialogtillfällen och vid samverkan mellan föreningar. Se mer om ortstruktur och servicetillgång i ***Kunskapsunderlag Luleås Landsbygder 2026.***

Strategiska målområden

För att uppnå målbilden om levande och livskraftiga landsbygder krävs en kombination av politiska beslut, lokalt engagemang och långsiktig planering. En god samverkan mellan offentlig, idéburen och privat sektor är därför nödvändig för en hållbar landsbygdsutveckling. Kommunen spelar en nyckelroll men har inte rådighet över allt. För att göra rätt insats på rätt plats krävs kunskap om lokala förutsättningar och dialog med boende och verksamma på platsen.

I rutan under respektive målområde sammanfattas vilka frågor som är särskilt viktiga för Luleå kommun att fokusera på fram till 2035 för att nå målbilden om levande och livskraftiga landsbygder.

Attraktiva boenden och livsmiljöer

Attraktiva boenden och livsmiljöer handlar om att skapa förutsättningar för människor att leva och verka på landsbygderna i livets olika faser i trivsamma och trygga grannskap. En variation av bostadstyper är viktigt då det ger förutsättningar för omflyttning och inflyttning vilket i sin tur stimulerar underlaget för utvecklad och bibehållen service.

Ett tillskott av hyresrätter som riktar sig till en bred målgrupp, allt från unga vuxna till äldre, behövs i samtliga landsbygdsområden. Det är viktigt att de byggnader som redan finns ses som resurser för framtiden, de ska så långt som möjligt användas och utvecklas. Det kommunala markinnehavet är begränsat i samtliga landsbygdsområden vilket inskränker kommunens rådighet att planera och anlägga exempelvis bostäder och lekmiljöer.

Samverkan och dialog är nödvändigt för att förstå lokala möjligheter och utmaningar. Det är därför viktigt att beakta lokala byautvecklingsplaner (om det finns sådana) vid fysisk planering och låta dialoger med bygdens representanter vara en naturlig del av kommunens arbete med bostadsförsörjning och platsutveckling på landsbygderna. I dialoger har det framkommit att rådgivning och vägledning för byggande och lokal utveckling är önskvärt. Näringslivsfrämjande dialoger och kunskapshöjande initiativ är andra exempel på insatser som kan bidra till ökat byggande.

Trivsamma miljöer är angeläget både för boende, företagare och besökare. Värnandet om kulturmiljöer, välskötta närområden och utsmyckning bidrar till känsla av stolthet och identitet. Dialoger och projekt kopplat till gestaltning, konst, lokala mötesplatser och säsongsutsmyckning är insatser som kan stärka platsens kvaliteter ytterligare.

- Bidra till ett mer varierat bostadsbyggande i samtliga landsbygdsområden exempelvis hyresbostäder och inventering inom eget bestånd
- Verka för attraktiva boendemiljöer med närhet till lek- och mötesplatser, service och kommunikationer – exempelvis genom strategiska markförvärv och detaljplanering
- Utveckla rådgivning, information och nätverk kring byggande på landsbygd
- Verka för trivsamma och välskötta närområden genom egna initiativ, samverkan och dialog – exempelvis sommarblommor, ödehusprojekt och skötselavtal kring slyröjning
- Öka och sprid kunskap om kulturmiljöerna på landsbygderna

Stärkt infrastruktur och hållbar mobilitet

Stärkt infrastruktur och hållbar mobilitet handlar bland annat om att skapa förutsättningar för hållbart resande, god väghållning året om och fungerande IT-infrastruktur som möjliggör vardag och fritid trots långa avstånd. Samverkan och kontinuerlig dialog mellan privata, statliga och regionala aktörer är viktigt inom detta område då ansvarsfördelningen ofta är delad.

Bilen är viktig för landsbygdsbefolkningen och kommer fortsatt vara det. Samtidigt finns möjligheter för ökad samåkning och omställning till fossilfria drivmedel, vilka är exempel på initiativ som bidrar till mer hållbara transporter. Det är viktigt att beakta helhetsupplevelsen vid främjandet av kollektivt resande. Ett ”dörr till dörr”-perspektiv innebär att se till hela resan, inte bara själva kollektivtrafikdelen. Inte minst för att stärka barns möjlighet till självständigt resande. Pendlarparkeringar för byte av transportmedel, cykel- och gånginfrastruktur till tillgängliga och trygga hållplatser, samt god turtäthet är viktiga aspekter för att resa kollektivt. För att minska bilberoendet och ge förutsättningar till dem utan bil eller körkort behöver kollektivtrafik finnas i alla delar av kommunen. Anropsstyrd trafik kan vara en alternativ lösning i glesbefolkade områden där turtätheten med kollektivtrafiken är låg.

Tillgång till en god IT-infrastruktur är en viktig förutsättning för arbete, studier, fritid och näringslivsutveckling. En fungerande IT-infrastruktur i glesa områden underlättar och förbättrar tillgången till service och tjänster inom bland annat vård och omsorg och utvecklandet av nya servicelösningar.

Kommunen är enligt lag skyldig att ordna vatten- och avloppsförsörjning genom allmänna anläggningar. Vid bedömningen ska kommunen också ta särskild hänsyn till om behovet kan tillgodoses genom enskilda anläggningar som är godtagbara ur hälso- och miljösynpunkt. Om vatten- och avloppsfrågan ska lösas med allmänna VA-anläggningar beslutar kommunen om verksamhetsområden för dessa tjänster. Utanför verksamhetsområdena ansvarar fastighetsägaren för att ordna vatten- och avloppslösningar. I dialoger har det framkommit önskemål om utvecklad information och rådgivning kring vatten- och avloppsfrågor, särskilt vid åtgärder av äldre avloppsanläggningar eller vid anläggande av nya.

- Öka kollektivtrafikens andel av det motoriserande resandet och bidra till jämlika villkor oavsett var du bor
- Främja kollektivt resande och testa nya mobilitetslösningar - exempelvis genom pilotprojekt i samverkan med relevanta aktörer
- Underlätta arbets-, studiependling och fritidspendling från tätort till landsbygd för att säkra kompetensförsörjning
- Tillgängliggör information om ansvarsfördelning och handläggning av vägfrågor
- Utveckla och samverka för en utbyggd av IT-infrastruktur som möjliggör ökad digitalisering och tillförlitlig mobiltäckning
- Tillgängliggör information och utveckla rådgivning för vatten- och avloppsfrågor
- Luleå kommun ska aktivt utveckla småskaliga och decentraliserade lösningar för vatten och avlopp i landsbygdsområden

Samhällsservice i samverkan

För att det ska vara attraktivt att bo, verka och leva i landsbygderna är det viktigt med rimliga avstånd till kommunal och privat basservice, till exempel förskola, skola, dagligvaruhandel och hälsocentral. Förutsättningar för service av olika slag skiljer sig åt på grund bygdernas storlek och utformning, kopplingar mellan platser, demografi och avstånd.

Utöver utbildning och pedagogisk omsorg är skola och förskola viktiga mötesplatser och kan bidra till en bygds attraktivitet och identitet. För att åstadkomma en robust och jämlik skolstruktur i hela kommunen behöver kommunen arbeta proaktivt inom samhällsplanering och lokalförsörjning för att möta både tillväxtrelaterade möjligheter såsom ökat byggande och inflyttning och utmaningar kopplat till avfolkning.

Kompetensförsörjningen är en stor utmaning inom flera verksamheter. På landsbygderna blir utmaningarna extra stora på grund av långa avstånd och glesa miljöer. Att underlätta arbetspendling för dem utan bil, erbjuda kombinationstjänster, etablera kontors- och studieplatser i större tätorter utanför stadsbygden är exempel på insatser som kan underlätta vidareutbildning och rekrytering.

Flexibla och mobila servicelösningar, exempelvis bokbussen och den mobila fritidsgården, är verksamheter som på ett resurseffektivt sätt levererar verksamheter och service som annars förknippas bundna till *en* plats. Teknisk utveckling skapar också möjligheter att decentralisera funktioner, såsom vuxenutbildning och digitala vårdlösningar.

Krisberedskap handlar om trygghet och säkerhet vid oväntade händelser. På grund av långa avstånd krävs geografisk spridning av servicelösningar som kan driftsättas och säkras vid behov. Byagårdarnas roll som lokala mötesplatser för föreningsliv och boende kan med fördel utvecklas och nyttjas som resurs vid kristillfällen.

- Utveckla och stärk samverkan och samordningen mellan kommunala, privata och ideella aktörer för en förbättrad service – exempelvis samnyttja kommunala lokaler och skötselavtal
- Öka attraktiviteten och agera möjliggörare för att klara kompetensförsörjningen i samtliga landsbygdsområden, särskilt inom skola, vård och omsorg
- Nyttja digitaliseringens möjligheter i utvecklandet av servicelösningar – exempelvis inom undervisning, vård och omsorg
- Stärk och utveckla de mobila verksamheterna så att de kan möta behov i samtliga landsbygdsområden
- Tydliggör kommunala verksamheters roll och funktion vid kriser – exempelvis trygghetspunkter och mötesplatser
- För att säkerställa likvärdiga uppväxtvillkor ska barn, oavsett bostadsort, ha tillgång till skolor och förskolor av hög kvalitet i sin närmiljö. Detta innefattar att sådan verksamhet ska finnas och ges goda förutsättningar på landsbygderna.

Lokalt engagemang, delaktighet och kultur

Det som kännetecknar många bygder i kommunen är det lokala engagemanget och gemenskapen. Ideella aktörer bidrar bland annat med barn- och ungdomsaktiviteter, motverkar ensamhet bland äldre och ger ökad samhörighet i bygden. Föreningslivet, bland annat i form av bygdegårdsföreningar, utvecklingsgrupper, idrottsföreningar och församlingar tillhandahåller lokaler och mötesplatser och sköter dessutom många praktiska frågor som underhåll av vägar och fritidsanläggningar.

Det är viktigt att kommunen stöttar och skapar goda förutsättningar för de ideella aktörer och organisationer som verkar på Luleås landsbygder. Ekonomiskt stöd, samarbetsavtal, nätverkande och medverkan i innovationsprojekt stärker bygder och därmed hela kommunens attraktionskraft. I dialoger påtalas svårigheter med föryngring och engagemang i det lokala utvecklingsarbetet därför är det viktigt att främja ungas delaktighet i utvecklingen av sina hemorter.

I dialoger framkommer också önskan om mer kultur- och fritidsaktiviteter i byarna. Ett flexibelt nyttjande av lokaler, utvecklandet av digital teknik, lokala samarbetsavtal och marknadsföring är några insatser som kan stärka befintliga aktörer och aktiviteter samt leda till nya spännande satsningar som ger ökad livskvalitet.

Luleå kommun ska möjliggöra utveckling av lokala servicepunkter i samverkan med lokalsamhällen, föreningsliv och näringsliv. Dessa ska anpassas efter de skilda behov och förutsättningar som finns inom Luleå kommuns olika landsbygdsområden. Målsättningen är att skapa långsiktigt hållbara och lokalt förankrade modeller. Servicepunkterna ska fungera som tillgängliga noder för service, information och samverkan och bidra till att stärka förutsättningarna för boende, företagande och lokal utveckling i kommunens landsbygder.

- Stödja och lyssna in det lokala civilsamhället genom tillgång till information, nätverkande och dialog
- Värna och utveckla byagårdar och mötesplatser i samverkan med civilsamhället
- Skapa förutsättningar för föryngring och engagemang inom ideell sektor – exempelvis bedriva projekt genom den mobila fritidsgården
- Utveckla samverkan kring extern finansiering av lokala utvecklingsprojekt
- Tydliggör byautvecklingsplanerna som underlag i kommunal planering och främja utvecklingsdialoger med lokala aktörer

AVANS
FÖRENINGSHUS

Varierat näringsliv och hållbar markanvändning

Varierat näringsliv och hållbar markanvändning handlar om att skapa förutsättningar för nya företag, fler företagsetableringar och tillväxt i befintliga företag på landsbygderna samt värna och utveckla de marker som behövs för de areella näringarna. En mångfald av lokala företag och arbetsplatser skapar robusthet, ger liv åt en bygd och underlag till service.

Ett bra företagsklimat bygger på service, samverkan och tydlighet. En strukturerad samordning inom kommunkoncernen, förutsägbar myndighetsutövning samt tillgänglighet är viktigt för att kunna lotsa och bemöta företagare på ett bra sätt. Lokala näringslivsträffar, företagsbesök och regelbundna dialoger är andra insatser som kan underlätta och skapa goda relationer mellan olika aktörer som inte bara gynnar näringslivet utan hela samhällsutvecklingen. En viktig aspekt är att möjliggöra och marknadsföra jobbmöjligheter på landsbygderna för unga.

En annan viktig insats som kan stimulera lokalt företagande och stärka beredskapen på Luleås landsbygder är medvetna upphandlingar av varor och tjänster. Exempel kan vara främja deltagande för små företag, öka andelen lokalproducerad mat i offentliga måltider och avtal med dagligvarubutiker för leveranser till offentliga verksamheter, vilket dessutom skulle öka Luleå kommuns försörjningsberedskap.

Natur-, kultur och ekoturism är växande branscher som bidrar till en diversifierad näringslivsstruktur och ger möjligheter för lokal samverkan med andra typer av företag och föreningar. Intressanta besöksmål kan med fördel kombineras med café, gårdsbutiker, restauranger och boende. Väl fungerande kommunikationer och infrastruktur är en viktig förutsättning för att besöksnäringen i kommunen ska kunna utvecklas på bästa sätt.

De areella näringarna, exempelvis rennäring, skogbruk och jordbruk, är platsbundna verksamheter och beroende av stora mark- och vattenområden. Besöksnäringen med fokus på naturupplevelser är också i viss mån beroende av sammanhängande och natursköna områden och platser för sina kunder. Här har kommunen en roll i att samordna samhällsutvecklingen med de areella näringarnas behov och på bästa sätt säkra förutsättningarna för fortsatt verksamhet och utveckling.

- Främja samverkan mellan företag, föreningar, universitet och offentlig sektor för att driva lokal utveckling och innovation
- Stärka den lokala försörjningsberedskapen genom exempelvis kommunala inköp av livsmedel, rådgivning och dialog
- Beakta landsbygdsperspektivet i kommunala processer som rör näringslivsutveckling - exempelvis planering av verksamhetsmark, företagsetableringar och framtagande av strategiska dokument
- Stärk mellankommunal samverkan i syfte att dela erfarenheter och främja kunskapsutbyte

Genomförande

Plan för service på landsbygden beskriver Luleå kommuns strategiska arbete avseende landsbygdsutveckling. Planen ska ses som ett förtydligande av översiktsplanens intentioner och ger en mer detaljerad bild av rådande förutsättningar och inriktning framåt. Planen beslutas av kommunfullmäktige och riktar sig till alla nämnder och kommunala bolagsstyrelser.

Kommunstyrelsen ansvarar för att leda och samordna planens genomförande. För att nå de strategiska målområdena krävs planering och genomförande av åtgärder. Arbetet med att utforma dessa åtgärder är koncernövergripande och förutsätter god samverkan och dialog. Viktiga processer är den årliga verksamhetsplaneringen och mål- och budgetprocessen. För åtgärder som ligger utanför kommunkoncernens rådighet ansvarar kommunens förvaltningar och bolag föra att stödja och samverka med bland annat företag, myndigheter och civilsamhälle för att möjliggöra genomförandet.

Uppföljning

Plan för service på landsbygden följs upp kontinuerligt av kommunstyrelsen. Syftet med uppföljningen är att tydliggöra utvecklingen i förhållande till planens strategiska målområden.

Aktualisering

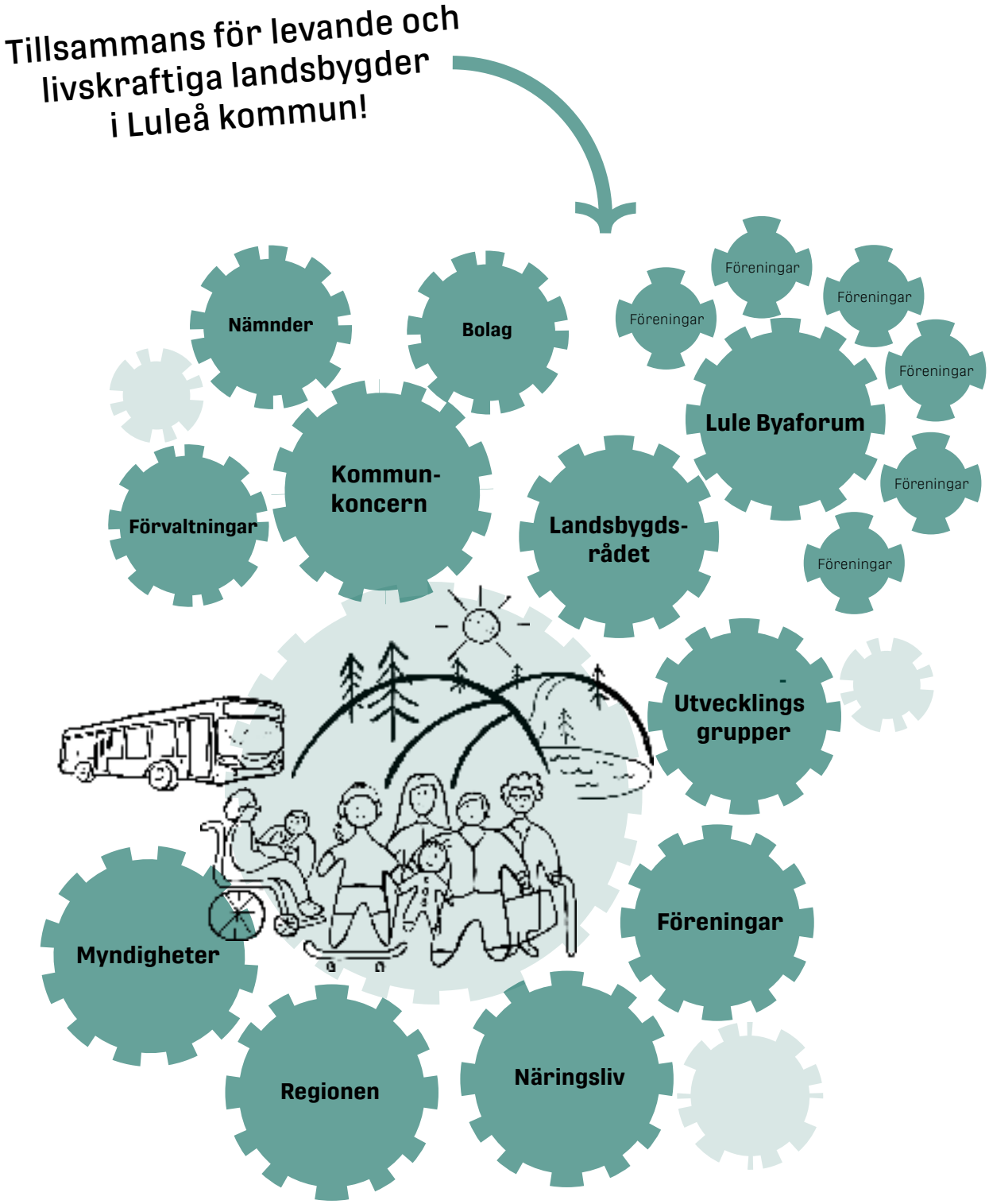
Kommunstyrelsen ansvarar för att planen aktualiseras i samband med ny mandatperiod.

Avgränsning och omfattning

Plan för service på landsbygden avser de delar av kommunen, förutom skärgården, som benämns som landsbygd i översiktsplanen. Särskilda förutsättningar råder i skärgården på grund av avsaknad av fastlandsförbindelse och regelbunden turbåtstrafik året runt. Skärgårdsutveckling hanteras därför i *Plan för Luleå skärgård 2035* (Kommunfullmäktige, 2025).

Bilagor:

- Sammanställning av medborgardialoger, delrapport
- Kunskapsunderlag Luleås landsbygder 2026

Illustrationen visar en schematisk bild över olika aktörer och att alla verkar i ett sammanhang där vi påverkar varandra.

Kommunikationsenheten, Luleå kommun • 2023

LULEÅ KOMMUN

Luleå kommun, 971 85 Luleå
Tel: 0920-45 30 00. E-post: lulea.kommun@lulea.se